

Пряміцин В. Ю.
ФСП, НТУУ «КПІ»
Науковий керівник:
Чепульченко Т. О., к.ю.н., доцент

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Проблема якості юридичної освіти в сучасний період стає все більш актуальною в силу наступних причин:

великі перетворення в соціально-економічній та правовій сферах, що вимагають від системи юридичної освіти ефективних реакцій на виклики часу;

безпрецедентне збільшення кількості юридичних вузів і факультетів на шкоду якості професійної підготовки юристів;

зниження загальнокультурного рівня абітурієнтів, що спостерігається з року в рік та потребує суттєвої перебудови змісту і методів вищої юридичної освіти;

дефіцит юристів, здатних ефективно працювати у швидко мінливих умовах ринкової економіки при кількісній надмірності традиційно навчених фахівців, підготовлених за старими «освітніми лекалами»;

диверсифікація юридичної освіти (бакалаврат, магістратура, аспірантура, докторантура) і виникле в зв'язку з цим завдання забезпечення відповідної якості на кожному з цих рівнів;

недостатній рівень професійно-педагогічної компетентності професорсько-викладацького складу багатьох юридичних вузів;

нестійкий попит на юристів з боку державного і недержавного секторів економіки і посилення конкуренції на ринку праці випускників юридичних вузів, кількість яких не заповнює дефіцит якості;

погіршення умов фінансування юридичних вузів, яке робить проблему їх виживання в ситуації, що склалася надзвичайно гострою і ставить її у пряму залежність від якості освіти.

Саме якість вищої освіти, і в першу чергу юридичної, дедалі більше визначає рівень розвитку держав, стає стратегічною галуззю, яка забезпечує їх національну безпеку і науково-економічний потенціал. Оскільки якість завжди визначається як відповідність чому-небудь, то більш доцільно усувати дефекти і помилки як невідповідності елементів системи, а не боротися з їх наслідками.

Формування загальних підходів до забезпечення та оцінки якості вищої, в тому числі юридичної, освіти визначається двома основними складовими: якістю освітніх стандартів і створенням систем незалежної оцінки якості підготовлюваних фахівців. Найбільш загальним критерієм якості вищої професійної освіти і вузівських наукових досліджень є та користь, яку вони, в кінцевому рахунку, приносять державі, суспільству і особистості.

Якість юридичної освіти відноситься до категорій соціальної якості і розуміється нами як адекватність (відповідність) системи юридичної освіти актуальним потребам соціуму і потребам особистості, яка отримує освіту. Результиуюча якість в інтегральній формі відбивається в певному рівні професійної компетентності юриста, тобто професійних знань, умінь і навичок, інтелектуального, морального і фізичного розвитку, якого досягають випускники ВНЗ у відповідності з освітніми цілями. Показниками високої якості юридичної освіти є професійне критичне мислення, здатність і готовність випускників ВНЗ самостійно формулювати і вирішувати професійно значущі завдання, бути конкурентоспроможним на внутрішньому та міжнародному ринках праці.

Конкурентоспроможність юриста визначається як рівень загальної культури особистості, що охоплює мислення, емоційно-вольові прояви, способи професійної діяльності та поведінки, цінності та ціннісні орієнтації, знання, досвід, традиції, норми і професійно-особистісні властивості. Якщо поняття якості юридичної освіти трактувати як ступінь задоволення змістом і результатами освітньої діяльності потреб соціуму і потреб особистості, то управління якістю освіти можна визначити як вид управлінської діяльності з досягнення та підтримання оптимальних показників якості функціонування окремих елементів і всієї системи юридичної освіти в цілому.

У процесі модернізації юридичної освіти з метою поліпшення його якості необхідно вирішувати безліч найважчих питань: що має становити зміст юридичної освіти? Як викладати навчальний матеріал і як він повинен засвоюватися студентами? Як управляти якістю освіти та здійснювати оцінку його ефективності? Хто повинен мати доступ до вищої юридичної освіти і як здійснювати відбір до юридичних ВНЗ? Яким чином фінансувати юридичні ВНЗ? У пошуках відповідей на ці питання слід завжди пам'ятати про традиційну духовну та культурологічну місію ВНЗ, що полягає в їх функціонуванні в якості наукових і інтелектуальних центрів розвитку будь-якого суспільства, де відбувається становлення демократичної професійно і соціально зрілої особистості юриста, покликаної викоринювати правовий нігілізм у суспільстві через затвердження і поширення правової культури.

На основі аналізу вимог і запитів до вищої юридичної освіти ми приходимо до досить тривіальним висновків:

існує запит на юристів з різними рівнями кваліфікації, «універсалів» і «вузьких фахівців» ;

можливий спосіб вирішення конфліктів між різними запитами - підвищення варіативності в сфері юридичної освіти ;

до базових знань, навичок і професійних якостей юристів відносяться знання системи джерел права і співвідношення її окремих елементів, знання фундаментальних положень основних галузей права, юридичне мислення, навик юридичного письма, професійна етика юриста в її практичних аспектах.

Для успішного формування стандартних компетенцій майбутніх юристів у вузах необхідно мати:

а) професійно компетентних викладачів, які добре володіють не тільки своїм предметом, а й ефективними методами навчання і виховання, включаючи сучасні освітні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ),

б) мотивованих на навчання студентів, здатних і готових освоїти пропоновані освітні програми;

в) адекватні формованим компетенціям структуровані навчальні матеріали, в тому числі контрольні-вимірювальні;

г) необхідну і достатню для формування зазначених стандартних компетенцій кількість навчальних годин на аудиторну і самостійну роботу студентів.

На закінчення відзначимо основні чинники підвищення якості та ефективності юридичної освіти: оптимальне поєднання науково обґрунтованого змісту, методично розробленого процесу передачі і засвоєння науково-правових знань, формування професійних і загальнокультурних компетенцій, і його результату у вигляді умінь систематично поповнювати знання, користуватися ними в інноваційному, гуманістично орієнтованому режимі, а також у вигляді прогностичного способу моделювання професійної діяльності, соціальної та професійної адаптивності випускників ВНЗ; успіх управління системою юридичної освіти заснований на самому процесі управління, а не на амбіціях окремих людей, що здійснюють його; адміністрація, висококваліфікований професорсько-викладацький склад та студентський контингент повинні розглядати свій ВНЗ як успішну корпорацію, члени якої приносять користь один одному і суспільству; відкритий діалог повинен стати основоположним елементом системи юридичної освіти; Вчена Рада ВНЗ здійснює досить щільний контроль за виконанням навчального плану, займається бюджетною та внутрішньою політикою і являє собою головну інстанцію для вирішення питань, пов'язаних з якістю навчання і виховання студентів; розширення мережі профільних класів середніх загальноосвітніх шкіл, юридичних ліцеїв і коледжів сприяє якісному відбору абітурієнтів до юридичних ВНЗ як на основі результатів ЗНО, так і дипломів переможців спеціальних наукових олімпіад школярів; оцінка якості освіти в юридичних ВНЗ здійснюється не тільки в рамках загальнодержавної системи акредитації, а й за допомогою громадських організацій, наприклад, Асоціації правників України.